

Metodické poznámky:

I.

Stárnutí populace:

Věkové příspěvky na naději dožití u žen a u mužů jsou počítány z úmrtnostních tabulek za vybrané roky (v tomto případě za roky 1990 a 2007). Z dat za zemřelé a žijící osoby byly zkonstruovány úmrtnostní tabulky, kde hlavními ukazateli pro konstrukci příspěvků byly **naděje dožití při narození** (e_x) a tzv. tabulkový počet dožívajících (l_x):

$$\Delta = \frac{(l_x^A + l_x^B) \cdot (e_x^A - e_x^B) - \frac{l_x^A + l_x^B}{e_{x+n}^A - e_{x+n}^B}}{l_0^A + l_0^B}, \text{ kde:}$$

l_x je počet dožívajících, e_x naděje dožití při narození a **A** a **B** porovnávané roky.

Příspěvky jednotlivých věkových skupin dávají dohromady rozdíl v nadějích dožití při narození mezi sledovanými obdobími.

Věkové příspěvky byly počítány zvlášť za ženy a za muže.

Naděje dožití při narození (v úmrtnostních tabulkách značená jako e_0) je ukazatelem, který říká, kolika let se v průměru dožije člověk po porodu při zachování stávajících úmrtnostních poměrů.

II.

Důchodové pojištění

Obsah:

Základní důchodové pojištění a zvýšení důchodu pro bezmocnost tvoří spolu s nemocenským pojištěním součást sociálního zabezpečení ve smyslu zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ve znění pozdějších předpisů.

Popis systému

Český důchodový systém se skládá ze dvou částí.

Prvním pilířem je **povinné základní důchodové pojištění**, dávkově definované (DB) a průběžně financované (PAYGO). Je univerzální a zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby, právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce, neexistují speciální odvětvová schémata apod. Pouze v oblasti organizačního a administrativního zabezpečení platí určité odchylky pro tzv. silové resorty (např. vojáci, policisté, celníci, hasiči). Důchod ze základního důchodového pojištění pobírá více než 99 % obyvatel ve věku vyšším, než je věková hranice pro nárok na starobní důchod.

Vedle toho existuje dobrovolné doplňkové, příspěvkově definované (DC), kapitálově financované **penzijní připojištění se státním příspěvkem**. Penzijní připojištění se státním příspěvkem je možno podle terminologie EU považovat za třetí pilíř důchodového systému. Součástí třetího pilíře jsou i **produkty komerčních pojišťoven - zejména životního pojištění**. Důchody přiznávané ze třetího pilíře se zatím podílejí na příjmech důchodců zanedbatelnou měrou. Tento pilíř však není v obsahu webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, protože jde o působnost Ministerstva financí. V členských státech EU obvyklý druhý pilíř (zaměstnavatelské penzijní systémy) v českém důchodovém systému neexistuje.

Základním hmotně-právním předpisem, který upravuje nároky na důchody ze základního důchodového pojištění, způsob stanovení výše důchodů a podmínky pro jejich výplatu, je **zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění**, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996.

Druhy dávek

Ze základního důchodového pojištění se poskytují tyto důchody:

- **starobní** (včetně tzv. předčasného starobního důchodu),
- **plný invalidní,**
- **částečný invalidní,**
- **vdovský a vdovecký,**
- **sirotčí.**

Důchod se skládá ze dvou složek, a to

- ze základní výměry (stanovené pevnou částkou stejnou pro všechny druhy důchodů bez ohledu na délku doby pojištění a výši výdělků) a
- z procentní výměry

Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu více důchodů téhož druhu nebo na výplatu starobního důchodu, plného invalidního nebo částečně invalidního důchodu, vyplácí se jen jeden důchod, a to vyšší. Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu starobního, plného invalidního nebo částečně invalidního důchodu a na výplatu vdovského důchodu nebo vdoveckého důchodu a nebo sirotčího důchodu, vyplácí se vyšší důchod v plné výši a z ostatních důchodů se vyplácí polovina procentní výměry, nestanoví-li zákon o důchodovém pojištění jinak.

O nároku na důchod, jeho výši a výplatě rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení s výjimkou případů, kdy jsou příslušné k rozhodování orgány sociálního zabezpečení ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti (v případě příslušníků ozbrojených sil a sborů).

Kontakty

Odbornou pomoc ve věcech důchodového pojištění jsou povinny poskytovat občanům a organizacím **okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ)**, v Praze **Pražská správa sociálního zabezpečení (PSSZ)** a její územní pracoviště.

Činnost OSSZ a PSSZ řídí a kontroluje **Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ)**, která také rozhoduje o nároku na důchody, jejich výši a výplatě.

Pro příslušníky ozbrojených sil (vojáky z povolání, policisty, příslušníky Vězeňské stráže a další) a pozůstalé po nich plní obdobné povinnosti **orgány sociálního zabezpečení ministerstev vnitra, obrany a spravedlnosti.**

Starobní důchod (Zdroj informací: MPSV ČR a ČSSZ)

Podmínky nároku na normální starobní důchod (§ 29 zákona o důchodovém pojištění)

Pojištěnec má nárok na normální starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění

- a. nejméně 25 let a dosáhl aspoň věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod (dále jen "důchodový věk"), nebo
- b. 15 let a dosáhl aspoň 65 let věku.

Podmínky nároku na předčasný dočasně krácený starobní důchod (§ 30 zákona o důchodovém pojištění)

Pojištěnec má nárok na předčasný dočasně krácený starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně 25 let a

- a. ke dni, od něhož má být důchod přiznán, je poživatelem částečného invalidního důchodu (příp. se mu tento důchod nevyplácí pro vyšší příjmů), pokud mu do dosažení důchodového věku chybí nejvýše dva roky,
- b. pobíral plný invalidní důchod nepřetržitě aspoň po dobu pěti let, pokud nárok na tento důchod zanikl a ke dni jeho odnětí do dosažení důchodového věku chybí nejvýše pět let.

Podmínky nároku na předčasný trvale krácený starobní důchod (§ 31 zákona o důchodovém pojištění)

Pojištěnec má nárok na předčasný trvale krácený starobní důchod, jestliže

- a. získal dobu pojištění nejméně 25 let, a
- b. do dosažení důchodového věku mu chybí nejvýše tři roky.

Přiznání tohoto důchodu vylučuje nárok na normální starobní důchod.

Důchodový věk (§ 32 zákona o důchodovém pojištění)

Podle předpisů platných před 1. lednem 1996 činila věková hranice pro nárok na starobní důchod:

- u mužů 60 let,
- u žen
 - 53 let, pokud vychovaly aspoň 5 dětí,
 - 54 let, pokud vychovaly 3 nebo 4 děti,
 - 55 let, pokud vychovaly 2 děti,
 - 56 let, pokud vychovaly 1 dítě, nebo
 - 57 let, pokud nevychovaly žádné dítě.

Zákon o důchodovém pojištění zavedl mj. postupné zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod (dále jen "důchodový věk"). Důchodový věk pojištěnce se stanoví tak, že se ke kalendářnímu měsíci, ve kterém dosáhl shora uvedené věkové hranice, přičítají u mužů 2 a u žen 4 kalendářní měsíce za každý i započatý kalendářní rok z doby po 31. prosinci 1995 do dosažení shora uvedené věkové hranice.

Výše normálního starobního důchodu (§ 33 a 34 zákona o důchodovém pojištění)

Výše důchodu se skládá ze dvou složek, a to ze základní výměry a z procentní výměry.

Výše základní výměry důchodu činí od 1. srpna 2008 2 170 Kč měsíčně.

Výše procentní výměry důchodu činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu.

Do doby pojištění se započítává i tzv. náhradní doba pojištění (§ 5 zákona o důchodovém pojištění), avšak pouze v rozsahu 80 %, pokud jde o dobu studia, dobu vedení v evidenci úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání, jestliže náleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci a v rozsahu tří let také doba, kdy uvedené dávky nenáleží, doby, po kterou jsou osoby se zdravotním postižením zařazené v teoretické a praktické přípravě pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, doba výkonu civilní služby a doba pobírání plného invalidního důchodu; v plném rozsahu se

započítávají náhradní doby pojištění, pokud jde o dobu výkonu základní vojenské služby, dobu péče o dítě do dosažení stanoveného věku a dobu péče o bezmocnou osobu.

Výše procentní výměry se zvyšuje za dobu výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na důchod, a to za každých celých 90 kalendářních dnů o 1,5 % výpočtového základu.

Výše procentní výměry důchodu činí nejméně 770 Kč měsíčně.

Výše předčasného dočasně kráceného starobního důchodu (§ 35 zákona o důchodovém pojištění)

Výše důchodu se stanoví obdobně jako v případě normálního starobního důchodu s tím, že se procentní výměra odpovídající získané době pojištění krátí o 1,3 % výpočtového základu za každých i započatých 90 kalendářních dní z doby ode dne přiznání důchodu do dosažení důchodového věku.

Výše procentní výměry důchodu se pojištěnci, který po vzniku nároku na tento důchod vykonával do dosažení důchodového věku výdělečnou činnost a nepobíral přitom důchod, přepočte, a to s přihlédnutím k nově získané době pojištění.

Po dosažení důchodového věku vzniká nárok na normální (nekrácený) starobní důchod.

Výše předčasného trvale kráceného starobního důchodu (§ 36 zákona o důchodovém pojištění)

Výše důchodu se stanoví obdobně jako v případě předčasného dočasně kráceného starobního důchodu s tím, že procentní sazba snížení procentní výměry činí 0,9 % výpočtového základu.

Výše procentní výměry důchodu se pojištěnci, který po vzniku nároku na tento důchod vykonával do dosažení důchodového věku výdělečnou činnost a nepobíral přitom důchod, přepočte, a to s přihlédnutím k nově získané době pojištění.

Souběh starobního důchodu s příjmem z výdělečné činnosti (§ 37 zákona o důchodovém pojištění)

Výplata normálního starobního důchodu náleží osobám vykonávajícím výdělečnou činnost na základě pracovněprávního vztahu, jen pokud je tento vztah sjednán na dobu určitou, nejdéle však na dobu jednoho roku, lze-li jej podle zvláštních právních předpisů na tuto dobu sjednat (podrobněji část "Hlavní změny v roce 2003").

Výplata předčasného dočasně i trvale kráceného starobního důchodu nenáleží do dosažení důchodového věku, pokud je vykonávána výdělečná činnost nebo je poskytována podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci; ode dne dosažení důchodového věku platí stejná pravidla jako v případě normálního starobního důchodu.

Podávání žádosti o důchod (§ 82 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení)

Žádosti o přiznání dávky důchodového pojištění sepisuje s občany okresní správa sociálního zabezpečení příslušná podle místa trvalého pobytu občana nebo místem hlášeného pobytu v ČR, jde-li o cizince.

Za občany, kteří vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemohou sami podávat žádost o dávku důchodového pojištění, mohou s jejich souhlasem a na základě potvrzení lékaře o zdravotním stavu těchto občanů podat tuto žádost jejich rodinní příslušníci. Za občany, kteří nemají rodinné příslušníky, může podat tuto žádost jiný občan na základě plné moci.

Žádost lze podat nejdříve tři měsíce přede dnem, od kterého občan žádá dávku důchodového pojištění přiznat.

Zaměstnavatel je povinen do 8 dnů ode dne, kdy obdržel výzvu okresní správy sociálního zabezpečení sepisující žádost o dávku důchodového pojištění, sdělit písemně požadované údaje.